ILKKA MALMBERG grafiikka LEILA NIEMINEN

PARIISI
opettaa

Se on ynseä ja kylmä kuin Siperia, mutta suomalaisille se on unelmien kaupunki. Sophie Mannerheim kasvatti siellä kiinanpalatsikoiria ja Valto Laitinen alkoi tehdä bisnestä koirankakkapusseilla. Mauri Pekkarinen pelkäsi henkensä edestä, ja Mika Waltari taisi menettää poikuutensa.

Nuori Sorsa Pariisissa.

Kaksi nuorukaista halusi kiihkeästi nähdä Pariisin. Oli vuosi 1951, he tulivat liftillä halki sodan raunioittaman Euroopan.

Nuorukaisilla oli reput selässä, ei telttaa, ei makuupussia, rahaa hyvin vähän – Tukholmassa oli myyty pullo viinaa.

"Minä osasin vähän saksaa, Kale vähän englantia", kertoo **Pertti Roine**. Matkakumppani Kale oli **Kalevi Sorsa**. "Ei ollut huopaakaan, mutta kesä oli kuuma."

NS-ARKISTO

Nuori Mika Waltari 1920-luvulla Pont Neufillä. "Oh, Pariisin kadulla saa laulaa täysin äänin Porilaisten marssia."

Näkymä Notre-Damen tornista vuonna 1954.

He löysivät leirintäalueen, todennäköisesti Boulognen puistosta, ja pääsivät johonkin telttaan yöksi.

Päivät käveltiin kaupungilla, syötiin niitä sellaisia patonkeja ja ihmeteltiin, varsinkin tavarataloja, joissa oli kaikkea. Nähtiin Eiffel ja Champs-Elysées.

Takaisin Suomeen liftattiin Haaparannan kautta. Suomi ponnisteli vielä sotakorvausten kanssa, talvisin metsissä uurasti 300 000 miehen armeija, rekeä vetävät hevoset kahlasivat lumessa.

Ulkomaille tarvittiin viisumeita ja niihin suosituksia, valuutanostolupakin oli saatava. Tavalliselle suomalaiselle Pariisi oli etäinen kuin Buenos Aires.

Ilmankos lapsena 1960-luvulla nauratti niin kovasti tuttavan vitsi:

"Näin keväällä tekee taas mieli Pariisiin."

Tuolla Boulognen puistossa Sorsa ja Roine asuivat, kiinasivat vieraassa teltassa. Tämä on Passya, vaurasta ja siistiä Pariisin 16. kaupunginosaa.

"Great city! Huippupaikka!" huudahtaa **Juhani "Tami" Tamminen** muistellessaan aikaa, jolloin hän asui saman Boulognen puiston laidalla 1994–1996. Hän valmensi nuo vuodet Ranskan jääkiekkomaajoukkuetta.

Tammisella oli upea asunto, 150 neliötä. Hän yritti tehdä jääkiekosta pariisilaislajia. Se ei onnistunut, Pariisi ei ole urheilullinen kaupunki, mutta Tamminen viihtyi.

"Mä rakastin joka sekuntia."

Kielikään ei ollut ongelma. Hän oppi ranskaa luonnonmenetelmällä: puhumalla paljon, lukemalla *l'Equipea*.

"Mä neuvottelin, mä pidin lehdistötilaisuudet ja mä koutsasin ranskaksi."

Käyn kokeilemassa Tammisen silloisen rapun tyylikästä alaovea, mutta se on tietysti lukossa. Lähden kohti Seinen rantaa, Eiffel vilkkuu talojen välistä.

Tuossa, avenue Théophile Gautierilla, asui **Mannerheimin** tytär **Sophie**, joka ei paljon isäänsä nähnyt. Hän kuuli joskus uutisia, että isällä oli kaukaisessa Suomessa merkittäviä tehtäviä. Sophieta kiinnostivat vain kissat ja kiinanpalatsikoirat, jotka hallitsivat hänen kellarikerroksen asuntoaan. Kun Mannerheim vanhana miehenä vuonna 1948 kävi täällä tytärtään katsomassa, hän kavahti ovella pekingeesilaumaa niin, että kieltäytyi tulemasta sisälle.

Koirankakkaa täällä on yhä niin paljon, että sitä tarttuu lenkkitossujen pohjiin. Ei ihme, että aivan lähellä, Rue de l'Yvettellä, asuva pianisti-säveltäjä **Valto Laitinen** on nykyisin Putz-koirankakkapussiyrittäjä. Lisäksi hän edustaa Molok-jätesäiliöitä ja myy poronsarviuutepurukumia potenssilääkkeeksi Korean markkinoille.

Valkohapsinen ja charmantti Laitinen onkin vuosikymmenten mittaan ollut tunnetuimpia Pariisin suomalaisia, hänhän on ollut täällä 1950-luvulta lähtien. Siitä huolimatta hänen tunnetuin sävellyksensä on *Kun syksy saapuu Helsinkiin.*

Se ei ole ihme. Moni muukin suomalainen on löytänyt Pariisissa – Suomen.

Aivan Laitisen kulman takana asui 60-luvulla Sorsan kaveri **Matti Häkkänen**. Häkkästä keljutti, että hän saapui Pariisiin liftillä vasta vuonna 1955.

"Hävisin Kalelle siinäkin."

Häkkäsestä tuli sentään myöhemmin Suomen Pariisin-suurlähettiläs. Mutta molemmat miehet olivat kiitollisia siitä, että saivat viettää kuusikymmenluvun alussa nuoruusvuosiaan Pariisissa, sen "bulevardeilla, kapakoissa ja parketeilla". Se oli suuri etuoikeus, kun Suomi haisi vielä silakkalaatikolta ja totutteli televisioon.

Nyt saavun jo Eiffelille, jonka edessä on Palais de Chaillot'n jyhkeä rakennus. Siellä esitettiin ranskalaisille *Tuntematon sotilas* 1962. Olisi pitänyt olla kuulemassa, kun Lahtisen perkeleet raikuivat Pariisissa hänen vetäessään ahkiossa konekiväärää.

Esityksen jälkeen ranskalaiset olivat kuulemma käyneet hieman vähättelemään suomalaisten sotaponnistuksia. "Kale seljätti sujuvalla ranskallaan ja briljantilla esityksellään epäilijät", Häkkänen muistelee.

INGE MORATH / MAGNUM

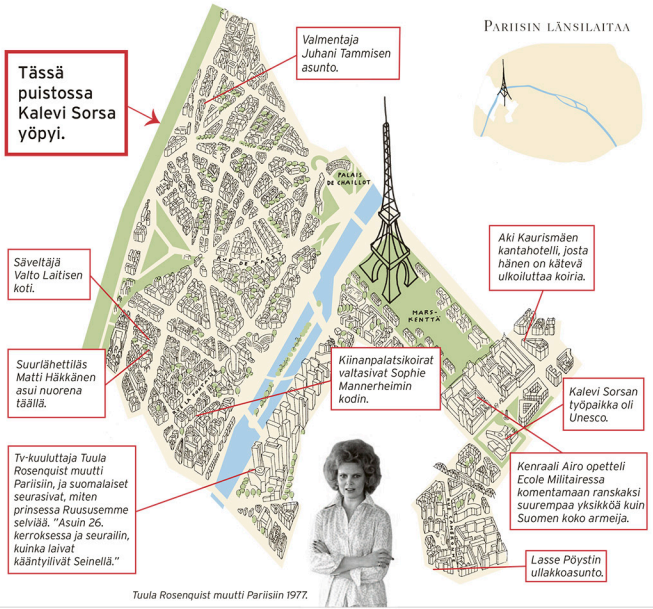

Tuula Rosenquist muutti Pariisiin 1977.

SOTAMUSEO

Luutnantti Airo kurssikavereiden välissä.

sä elokuvaohjaaja **Aki Kaurismäki** asuu yleensä Pariisissa ollessaan. Se on hieman yllättävää, olisihan Pariisissa hänelle vähän eläväisempiäkin kortteleita, mutta hôtel Splendidistä hän pääsee kuulemma hyvin Mars-kentälle koiriaan pissattamaan.

Hôtel Splendidin ikkunasta kuvattiin myös Kaurismäkien *Arvottomien* yllättävä loppukäänne: siinä **Matti Pellonpää** soittaa Juutinvaaran rajavartiotornista ja Aki Kaurismäki vastaa puhelimeen huoneesta, jonka ikkunasta näkyy Eiffel-torni.

Kadut kantavat marsalkkojen nimiä kuin Moskovassa, mutta jotkut uskoivat silti maailmanrauhaan: tänne perustettiin Unescon päämaja, josta ranskantaitoinen nuori Sorsa sai töitä vuonna 1959.

"Ehkä se oli se ristimeri, jonka näimme Normandiassa", muistelee Sorsan liftikaveri Pertti Roine. Se oli tehnyt vaikutuksen nuoreen Sorsaan. Loppumattomiin uusia, valkoisia ristejä. Sota oli päättynyt kuusi vuotta aiemmin.

"Kaikki meidän ikäisiä nuoria miehiä."

Tai ehkä tärkeintä oli vain päästä Pariisiin viisikymmenluvun lopun Suomesta, jossa oli vain Yleisohjelma ja Rinnakkaisohjelma. *Lauantain toivottujen* lopuksi soitettiin kaksi nuorisokappaletta.

Tuon talon katolla, pienen kujan varressa, majailee **Lasse Pöysti**. Tai yleensä majailee. Pöysti hankki täältä 1991 perinteisen 13 neliön pariisilaisen ullakkokämpän ja nikkaroi sen itselleen sopivaksi. Ihan hyvin kuulemma mahtui, pääsia oli, että sai asua Pariisissa. Sitten hän osti käytävän päästä toisen samanlaisen kyyhkyslakan, siitä sai makuuhuoneen.

Yritän turhaan soittaa alhaalta Pöystille. Vastaaja kehottaa jättämään viestin.

Pöysti ei ole kotona, sillä siellä lumisessa Helsingissä Kaupunginteatterin *Kvartetin* suosio ei ota laantuakseen. Näytäntöjä järjestetään koko ajan lisää, eikä Pöysti pääse takaisin ikävöimäänsä Pariisiin.

Pöysti saapui ensimmäisen kerran Pariisiin 1950, 23-vuotiaana stipendin saaneena ➤

JUHANI TAMMISEN KOTIALBUMI

Ranskan jääkiekkomaajoukkueen valmentaja Juhani Tamminen Champs-Elysées'llä.

Eiffel-torni hätkähdyttää aina suuruudellaan. Niin nytkin. **Juhani Aho** yritti kuvata kotona oleville, miten suuri se on – vieläkin korkeampi kuin Puijo!

Ja pitiihän se arvata, että **Olavi Paavolainen** joutui tässä "mystiikan ilmapiirin valtaan", kun "sinisessä kuunvalossa kiilteliv ät teräksiset ristikot". Juhani Aholle taas tuli Eiffelistä mieleen kukkalatva korpikuusi, niin koti-ikävissään hän oli.

Silloin ei ollut noita Seinen rannan pilvenpiirtäjiä. Yhdessä niistä, tuossa mehiläiskennon näköisessä, asui sitten pitkään **Tuula Rosenquist**, aikaisemmin Ignatius, suosittu televisiokuuluttaja mustavalkean television ajoilta. Nuoremmat muistavat hänet LU-keksimainoksista.

Yli jäykän symmetrisen Mars-kentän. Tämä on militääriä Pariisia: toisella laidalla on Ecole militaire, sotilasakatemia, muistona siltä ajalta, jolloin Ranska oli suuri sotilasvalta. Tähän barokkilinnaan astui vuonna 1921 pieni mies: **A. F. Airo**.

Tässä jylhän sotilaallisessa ympäristöss-

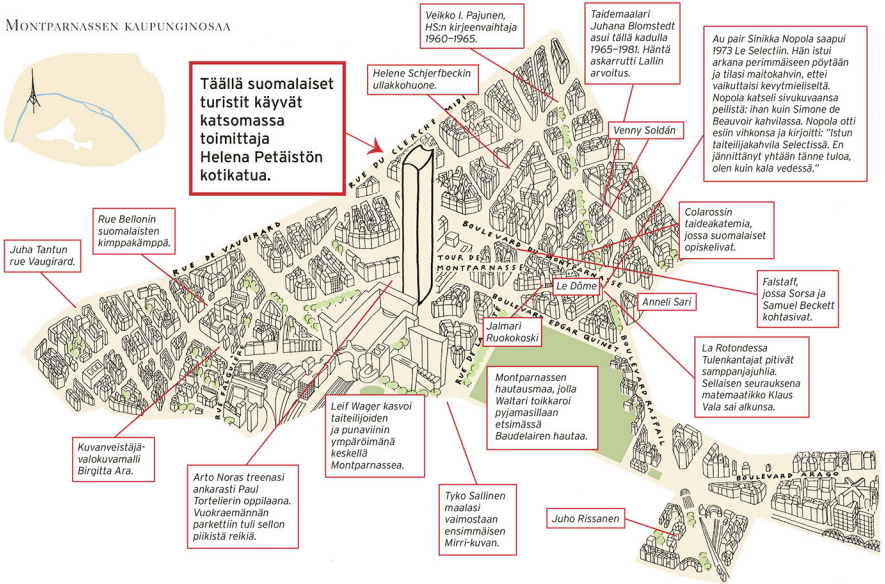

HS:-ARKISTO

Anneli Sari Champs-Elysées'llä 1979. Hänen kotikatunsa on kuitenkin boulevard du Montparnasse. Hän on asunut Pariisissa jo 30 vuotta - kesät tietenkin Suomessa.

Tyko Sallinen: Mirri vihreässä puvussa, 1911.

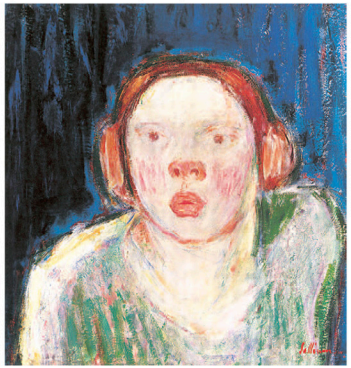
KUVATAITEEN KESKUSARKISTO / HANNU AALTONEN

näyttelijänä. Hänelle oli kaavailtu kansainvälistä uraa, ja Pariisi oli maailman teatterikeskus. Pöysti osasi hyvin ranskaa, mutta tahtoi oppia sen täydellisesti, tulla ranskalaiseksi. Hän oli nuori ja itsevarma: "Kieli ei haitannut. Olin aika hyvän näköinen, charmiakin löytyi."

Pöysti jätti tilaisuutensa käyttämättä, palasi Suomeen. Neljäkymmentä vuotta myöhemmin hän toteutti unelmansa ja palasi Pariisiin.

Kadut ovat jo kapeita ja kiemuraisia. Lähestyn Montparnassea. Vastaan tulee pitkä ja mutkikas rue Vaugirard.

Toimittaja-kirjailija **Juha Tanttu** kirjoitti Vaugirardista luvun kirjaansa *Ranskalaisia pastilleja*. Hän kulki aamutuimaan sen päästä päähän ja kertoi näkemästään: kadunpesijöistä letkuineen, vastaantulijoista, mainoksista, pienistä ravintoloista, joista monet toivat hänen mieleensä kuusikymmenluvun alun Pariisin, jolloin hän asui täällä. Hän kursivoi kuulemiaan sanoja ja ilmauksia, pureskeli niitä: teki pieniä, tarkkoja tanttumaisia huomioita, jotka tulivat sittemmin tutuiksi myös Helsingin Sanomien Kadunmies-palstalla.

Mihin Tanttu kiinnittäisi nyt huomiota rue Vaugirardilla?

Ravintolat täyttyvät, on lounasaika. Ikkunoista näkee, kuinka tarjoilija kiikuttaa leipäkorin ja asiakkaat käyvät ajatuksissaan murentamaan patonginpalaa. Yhä moni tupakoi ruokalajien välissä, joku jopa syö alkupalaa palava savuke toisessa kädessä. Mutta enää täällä eivät tuoksu Gauloises ja Gitanes, ruskea tupakka, vaan *blondes* kuten muuallakin. Sen verran terveysvalistus on mennyt perille.

Pysähdyn itsekin baariin haukkaamaan. *Le sandwich* on tarkalleen käsivarren mittainen. Hassua, että ranskalaisilla ei ole tälle leivälle omaa sanaa. Televisiossa kaksi joukkuetta yrittää turhaan maalia – taas ohi. *O-làà!* puuskahtaa *patron* paheksuvasti, ja tuhahtaa vielä päälle. Ei, hän ei sanonut *baf*, niin kuin oidin.

Jos olisi tullut maali, hän olisi kuvannut taitavaa syöttelyä: *toc toc toc*.

Musta kadunlakaisija puhuu luutiessaan leuan alla roikkuvaan mikrofoniin – Tanttu olisi taatusti pannut sen merkille. Yksinpuhelu tekee miehestä heti omituisen. Mahtaakohan siihen tottua? Mikä tuo vehje on ranskaksi? *Le hands-free?*

Tuon pienen sivukadun nimi oli aikaisemmin rue Belloni. Sille saapui 1908 mies, joka oli lähtöisin Nälkösuon torpasta, Pielisjärven takamailta. Hän oli taiteilija **Mikko Oinonen**, ja täällä jossakin piti ola rue Bellonin suomalaisyhdyskunta. Oinonen oli tullut junalla halki Euroopan, ei osannut mitään kieltä, mutta paperilappuun oli kirjoitettu osoite rue Bellonilla.

Käytyään taloksi Oinonen lähti muitta mutkitta maalauskouluun, osasi sanoa vain *oui*, mutta selitti piirtäen ja elekielellä, mitä tarvitsi. Sillä lailla tultiin Pariisiin Pielisjärveltä, Lapinlahdelta, Kuopion Kemilänmäeltä. Kahdessa vuodessa Oinosesta tuli sujuvasti ranskaa puhuva katukettu.

Bellonilla asuivat myös maalarit **Tyko Sallinen**, **Yrjö Ollila, Åke Laurén, Marcus Collin** ja säveltäjä **Toivo Kuula**.

On vaikea löytää vuosisadan vaihteen suomalaistaiteilijaa, joka ei olisi opiskellut Pariisissa. Kaikki olivat täällä jossain vaiheessa: ensin **Edelfelt, Gallén, Bernndtson, Halonen**, **Westerholm, Wiik, Schjerfbeck, Järnefelt, Enckell, Simberg, Thesleff,** sitten nuorempi polvi: **Sallinen, Ruokokoski, Rissanen, Cawén, Favén, Lampi, Ekelund**... ihan turha yrittää luetella kaikki.

Oliko joku nimekäs suomalaistaiteilija, joka ei tullut Pariisiin? Ei, kyllä he kaikki olivat täällä jossain vaiheessa. Pariisin bulevardit olivat valtavan kaukana lehmisavujen Suomesta, mutta valtio antoi stipendejä ja mesenaatit rahoittivat.

Aha, tässä on rue Cherche du Midi, **Helena Petäistön** kotikatu, seikka joka mainitaan ihan matkaesitteissäkin. Mannermaisen elegantista Petäistöstä on tullut meidän televisionkatsojien Madame Paris: hän on ollut täällä jo niin kauan, että suhtautuu suurpiirteisesti liikennesääntöihin eikä anna kopeiden pariisilaisten hyppiä nenälleen. Samalla kadulla on sisustustaiteilija **Johanna Gullichsenin** liike.

Sivukadulta löydän Colarossin taideakatemian, jota 1900-luvun alun maalarit kävivät. Sieltä kulkee nytkin ulos pitkätukkaisia kavereita suuret kansiot kainalossa.

Tämä oli boheemien Montparnasse. Oinosen kaltaisten ummikkojen maalaispoikien oli helppo solahtaa joukkoon. Montparnasse oli kuin kirkonkylä, kaikki olivat kävelymatkan päässä toisistaan.

Boulevard du Montparnassen toisella puolella on yhä Le Dôme, jossa tapasi aina suomalaisia. Tarjoilija osasi muutaman lauseen suomeksi, kaupustelijat naurativat suomenkielisillä hävyttömyyksillä. Heillä oli myytävänä aina myös *Helsingin Sanomat*.

Le Dômessa oli suomalaisten turvallista istua suuressa, vieraassa kaupungissa. Kahvilasta tehtiin legenda, oli hienoa tuntea sen tarjoilijat ja kanta-asiakkaat. Maailmansodan jälkeen 1920-luvulla ryntäsivät legendaariseen Dômeen nuoret Tulenkantajat etunenässä **Mika Waltari** ja **Olavi Paavolainen**. He olivat kaivanneet niin kovasti Eurooppaan, siellä oli kaikkea mitä tylsästä Suomesta puuttui. Waltari ja Paavolainen nimesivät Le Dômen suorastaan maapallon keskipisteeksi. Se oli "alku ja loppu, kaiken keskus", se oli "meidän kaikkien Dôme".

"Kaikki" istuivat siellä. Jopa seikkailijasankarit **Pekka Lipponen** ja **Kalle-Kustaa Korkki** olivat menossa Dômeen näkäräisille (Outsider: *Pariisin pyörteissä*, 1957).

Nuhjuinen Le Dôme näyttikin Suomesta katsottuna hienolta. Miten täällä istunut ihminen enää saattoi mahtua Helsingin kaltaiseen pikkukaupunkiin?

Montparnassella joka korttelissa on asunut joku nimekäs suomalainen. Tuossa, missä nyt on poliisiasema, eli merkillinen pariskunta: **Tyko Sallinen** ja hänen vaimonsa **Helmi**, jota hän kutsui Mirriksi. Täällä Sallinen teki ensimmäisen Mirri-kuvansa. Hän maalasi vaimonsa elämellisen aistillisesti, jopa rumaksi: kärsä kuin porsaalla, suuret sieraimet, paksut huulet, lehmän silmät – sekoitti hellyyttä, halua ja inhoa samaan kuvaan hämmentävästi yhdistelmäksi. Täällä hevoskastanjoiden alla alkoi Sallisten omituinen rakkaustarina suistua jengoiltaan.

Pysähdyn taidemaalari **Juho Rissasen** ikkunan alla. Hän oli täällä kauan, hänet tunnettiin laajalti kahviloissa ja salongeissa, erityisesti hänen savonmurteinen ranskansa. Kuopiolaisena hän ei kuulemma oppinut lausumaan edes d:tä, vaikka osasi ranskaa sujuvasti.

"Karssoon, ään kahvee olee, silvuplee!"

Se oli ehkä hänen tapansa selviytyä suurkaupungin paineesta: olemalla maalaispoika Savosta ja jopa sitä korostaen.

Kun ylioppilas **Mirja Voutilainen** saapui Pariisiin vuonna 1948, hänellä oli kiire. Piti opiskella ja nähdä mahdollisimman paljon, sillä kohta alkaisi jälleen sota, niin uskottiin, eikä sen jälkeen olisi enää paluuta tänne.

Herkkusuiden kaupunki kärsi pula-ajasta, hän sai riidellä laardiannoksista ja jonottaa voikortteja. Suomesta piti pyytää paketteja, joissa olisi oikeaa voita ja kunnollista juustoa. Samalla piti oppia kieli täydellisesti, lukea kaikki uudet kirjat, seurata joka puolella rönsyävää keskustelua. Opiskelija-asuntola oli kuitenkin upealla paikalla, boulevard St-Michelin varrella.

Mirja jäi tänne, hänestä tuli ranskalaiseen kirjallisuuteen perehtynyt kulttuuritoimittaja **Mirja Bolgár**. Nyt on kulunut 56 vuotta, Latinalaiskortteli pursuaa ruokaa, mukulakivikadut ovat poissa, kadunvarret täynnä puskuri puskuriin pysäköityjä Peugeoteja ja Renaulteja.

Tuossa on kadunpätkä, joka on ollut parillesadalle suomalaiselle Subutex-turistille tärkein osoite maailmassa: sieltä on saanut reseptin, ja sen vieressä on apteekki.

Suomalaisten juuret ovat syvällä täällä Latinalaiskorttelissa – syvemmällä kuin Helsingissä! – jo 1300-luvulla tuli tänne Seinen vasemmalle rannalle Suomesta opiskelijoita, Turusta, Halikosta, Perniöstä, Liedosta. Heitä tuli paljon, parin vuosisadan aikana ainakin toistasataa. He saapuivat tänne Latinalaiskorttelin kaukaa, siitä Ruotsin valtakunnan osasta, jossa kulki vasta pari kapeaa tietä halki metsän peittämän maan, linnoista ja harmaakivikirkoistakin oli suuri osa vielä rakentamatta.

Nuoret miehet saapuivat maitse Belgian kautta kuin nuori Sorsa. Matka luostarista toiseen halki keskiajan Euroopan oli pitkä ja vaarallinen, oli ryöväreitä ja metsänpetoja, mutta hinku oppiin Pariisiin – eli Lutetiaan – oli kova jo 1300-luvulta lähtien.

Miksi ihmeessä juuri Pariisiin, kysyn Bolgárilta, joka on tutkinut Sorbonnen keskiaikaisia asiakirjoja.

"Se oli hienompaa."

Kuulostaa tutulta. Bolgár uskoo, että joukossa oli nuorukaisia, jotka lähtivät Pariisiin pelkästä seikkailunhalusta.

Hän kertoo, että Pariisin Latinalaiskorttelissa suomalaiset kuuluivat englantilai- ➤

HS:-ARKISTO

Birgitta Juslin-Ara 1956.

1.ENSIO ILMONEN 2.HS-ARKISTO 3.HS-ARKISTO 4.MTV3 5.HANNELE RANTALA 6.HEIKKI KOTILAINEN

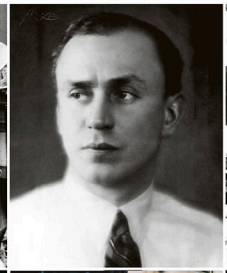

Meikäläisiä Pariisissa. Ylhäällä: Suomi-Filmin tuhma tyttö Liana-Kaarina asui 1970- ja 1980-luvulla rue Oberkampfilla. Olavi Paavolainen vuonna 1932. Kirjailija Harri Sirola asuntolaivassa 1983. Alhaalla: MTV3:n Helena Petäistö tuli Ranskaan vientimyyjäksi 1975. Erkki Toivanen oli Ylen Pariisin-kirjeenvaihtaja 1982–1987. Säveltäjä Kaija Saariaho on asunut Pariisissa vuodesta 1984.

seen osakuntaan. Opiskelijat istuivat pahnoilla lattialla, ja ainoa sallittu puhekieli oli latina. Kapakoita oli viljalti. Oli Kehto, oli Muuli ja Pyhän Johanneksen pää. Erityisesti meikäläiset istuivat niissä paljon.

Ainakin kaksi suomalaista toimi jopa Sorbonnen rehtorina, **Olavi Maununpoika** ja **Juhana Pietarinpoika**, ehkä myös **Pietari Röd**. Pariisista palaavaa odotti kotona hyvä virka, monesta tuli piispa. Itse asiassa keskiajan Suomi, eli Turun hiippakunta, vilisi Pariisin-maistereita.

Ne olivat nämä samat korttelit! Tuossa Pahnakatu, tuossa Kurkunleikkaajankatu.

Monta sataa vuotta myöhemmin Pariisiin saapuivat nuoret suomalaistytöt piikomaan. Kadun toisella puolella on Luxembourgin puisto, siellä istui yksi heistä legendaarisena vuonna 1968. Ystäväni **Kaarina** oli tullut Pariisiin au pairiksi.

Tuossa jossakin hän varmaan istui, siinä on aina noita tuoleja, ja täältä **Albert Edelfelt** maalasi kuuluisan kuvansa. Kaarina oli 19 ja juuri kirjoittanut Helsingin Tyttönorssista. Hän oli saapunut ylioppilaslakki päässä Eurooppaan, laivalla oli tuullut sen verran, että oli pitänyt vetää kuminauha leuan alta. Perillä metrossa ylioppilaslakkia katsottiin niin pitkään, että Kaarina päätti luopua siitä.

Opiskelijat olivat mellakoineet, ja kyynelkaasu leijaili vielä läheisessä Latinalaiskorttelissa, mutta Kaarina tuli toiseen maailmaan: vakavaraiseen perheeseen aivan Luxembourgin vieressä. Ullakkohuoneessa odotti sijaamaton sänky, johon edellinen au pair oli yllättäen kuollut.

Toinen hoitolapsista oli yksitoista kuukautta ja toinen kaksi viikkoa vanha. Juristiäiti oli töissä Oikeuspalatsissa.

"Äiti kävi ruokatunnilla imettämässä. Hän joi olutta toisella kädellä ja varoitti: älkää koskaan luottako miehiin!" Isä oli kolmatta vuorokautta teillä tietymättömillä.

"En toki, Madame", vastasi au pair toinen lapsi sylissään.

Sitten Kaarina saapui tänne Luxembourgin puistoon lasten kanssa. Sekoitti jotain jauhetta tuttipulloon ja hölskytti. Istui penkillä ja luki ranskankielistä runoteosta. Vauvat nukkuivat. Silloin hyvin kohtelias ja sivistynyt pohjoisafrikkalainen herra lähestyi. . . No niin, ei siinä tarinassa kuitenkaan kovin huonosti käynyt.

Kaksikymmenluvun lopulla Kaarina olisi voinut samassa puistossa törmätä pieneen herrasmieheen, jolla oli merimiespuku ja olkihattu.

Hän oli **Leif Wager**, jonka taiteilijaperhe asui lähellä, Tyko Sallisen talon vieressä. Leifillä ja hänen veljellään **Perillä** oli tapana iltapäivisin leikkiä Luxembourgin puistossa, juuri tässä he uittivat laivojaan. Pojat osasivat suudella kädelle ja elehtiä hienostuneesti, sillä he kävivät vastapäistä, ankaraa poikakoulua, Lycée Montaignea.

Ja tässä samassa puistossa nuori **Arto Noras** joutui pyöräilevän pikkutytön yliajamaksi. Sellistin sormi meni sijoiltaan, ja konservatorion diplomi siirtyi vuodella.

Kiemuraista rue Monsieur le Princeä pitkin pääsee kätevästi Odéon-aukiolle. Ohitan numeron 13, jossa sijainneessa pikku hotellissa Lasse Pöystillä oli monet vuodet tapana asustella Pariisissa käydessään. Tuossa taas on Sorsien ensimmäinen Pariisin-koti. Tuolla kahvila Floren kulman takana on pikku hotelli, jossa **Jorma Uotinen** aina asuu ollessaan Pariisissa.

Odéonilla olen kuulevinani Suomen ihanimman äänen: nämä ovat näyttelijä **Elina Salon** seutuja. Hän piileskelee jossain täällä Pariisissa, mutta välttelee julkisuutta, tahtoo olla rauhassa.

Elina Salo vietti **Eeva Karikosken** kanssa kesät Pariisissa 1950-luvulla ja juuri täällä Saint-Germain-des-Prés'llä. Reippaat nuoret naiset tulivat suoraan vasemman rannan eksistentialistikahviloihin. Eevasta tuli sittemmin Yleisradion kirjeenvaihtaja **Eeva Lennon** hänen löydettyään miehensä Odéonin beatnikkien joukosta.

Tuossa on kahvila Mabillon, jonka heidän suuresti ihailemansa **Satu Waltari** teki samannimisellä kirjallaan kuuluisaksi Suomessa. Satu Waltari oli samasta koulusta, ylempää. Niinpä nuoret naiset jäljittelivät hänen elkeitään ja elämänasennettaan, osasivat ulkoa Juliette Grécon chansonit.

Miltä he silloin näyttivätkään: musta, kuuma korkeakauluksinen jumpperi, päässä musta baskeri, mustat kapeat sametthousut, tupakka – ja Camus kainalossa. Piti olla köyhä ja intellektuelli.

He saapuivat aina alkukesästä Pariisiin kuin muuttolinnut, katsoivat elokuvat ja teatterit. Pariisi oli silloin elokuvamaailman keskus, filmihullut tulivat tänne.

Ja ihan totta: parikymppinen Elina Salo myi Herald Tribunea Saint-Germainilla huutaen *Horrible Tribune! Horrible Tribune!* Pari vuotta myöhemmin Jean Seberg myi näillä kulmilla samaa lehteä kuuluisassa kohtauksessaan Jean-Luc Godardin elokuvassa *Viimeiseen hengenvetoon (1959)*.

Kuusikymmenluvulla tulivat niin kovasti inhotut turistit Saint-Germainille ja oli aika siirtyä Montparnasselle pakoon.

"Me istuimme Falstaffissa joka ilta, kun kotona oli niin kylmä", kertoo silloin Pariisiin jäänyt Eeva Lennon. Siellä olivat **Pentti Holappa** ja **Olli-Matti Ronimus, Juhana Blomstedt, Veikko I. Pajunen.** Kalevi Sorsakin kävi usein."

Joskus seuraan liittyi itse **Samuel Beckett**. Falstaff oli irlantilaistyyppinen pubi, jossa alkoi viihtyä kuuluisia ihmisiä. Siellä he saivat olla rauhassa.

"**Jean-Paul Sartre** oli joka ilta vastapäisessä pöydässä, monumentin uskollisuudella, söi aina pipparipihvin ja puhui ja puhui", kertoo Eeva Lennon.

Kävelen Seinen rantaa ja tulen pienelle kujalle, jossa asui 1980-luvun puolivälissä toinen ystäväni, nimeltään **Kati**.

Kati muutti Ranskaan heti kun koulusta pääsi, otti opintolainaa, teki hanttihommia. Ensimmäinen poikaystävä oli amerikkalainen kirjallisuudenopiskelija, joka soitti kitaraa ja lausui Katille vahvalla aksentillaan Baudelairen runoja ranskaksi. Seuraava poikaystävä olikin jo oikea ranskalainen.

Kati asui kimppakämpässä keskellä Latinalaiskorttelia, asunnossa oli neljällä jalalla seisova amme keskellä olohuonetta ja palmutapetit. Place St-Michelille oli pari kadunkulmaa. Ranskalaiset poikaystävät vaihtuivat. Kielitunnit saivat jäädä, kielitaito karttui muutenkin.

Nyt oli aika elää, olla nuori ja asua Pariisissa. Hän ei koskaan epäillyt, etteikö töitä joskus löytyisi. Ilmapiiri oli optimistinen, Suomessa jatkui aina vain nousukausi.

"Ihmeellisen vapaata aikaa", Kati muistelee.

"Nukuimme pitkään, kävimme museoissa, söimme Bellevillen halvoissa pikku ravintoloissa kuskusia ja kiinalaista. Vain pieniä rakkaushuolia."

Sellainen Pariisin pitäisikin olla, jos on nuori ja vapaa – ja kaunis, vaalea suomalaistyttö.

Vaikka Kati ei sitä tiennytkään, samalla kadunpätkällä oli aikaisemmin pieni hotelli, jossa viime vuosisadan alussa asui **L. Onerva.** Siellä hän kirjoitteli runojaan ja ikävöi Suomeen jäänyttä **Eino Leinoa.**

Leinokin kävi Pariisissa etsiskelemässä Onervaa, mutta Pariisista ei tullut Leinon kaupunkia, ei myöskään Sibeliuksen. Mutta melkein kaikki muut olivatkin täällä 1920-luvulla: **Mika Waltari, Olavi Paavolainen, Katri Vala, V. A. Koskenniemi, Aino Ackté, Uuno Klami, Elmer Diktonius, Uuno Kailas, Joel Lehtonen, Unto Seppänen, Elina Vaara, Erkki Vala.**

Aivan vieressä on kuuluisa Pont Neufin silta. Täällä Olavi Paavolainen tunnelmoi etsiskelemässä paljon mainostettua Pariisin sinistä hetkeä. Tässä sillan vieressä olevassa puistikossa sen piti näkyä parhaiten. Paikalla on nyt muitakin, vaikka sää on kolea ja harmaa.

Myös Mika Waltari harhaili täällä iltamyöhällä tutkimassa paheita, yön kurjalistoa, ehkä *apaasheja*, niin kuin Pariisin pikkurikollisia sakilaisia kutsuttiin. Pont Neufin alla hämärässä hän astui vahingossa ihmisen kädelle. Kuului suomenkielistä kiroilua. Waltari vei maanmiehensä kaljalle.

Waltari asui täällä vasemmalla rannalla pikkuruisessa Hôtel de Suèdessa, aivan Notre Damen vieressä. Se lienee ollut kuuluisin hotelli Suomen kirjallisuudessa.

Waltari teki itsestään modernin vetelehtijän, joka *flaneeraa* eli kävelee miettiessään ympäri Pariisia, mutta toisaalta nautti suurkaupungin sykkeestä, sähkövalojen hermoväreestä ja valorekiaamien kiihkosta. Piti kuitenkin olla vähän skeptinen ja kyllästynyt – nykyisin sanottaisiin *cool*. Mutta voi sitä riemua, kun baarimikko tervehti!

Waltari kertoo, miten hän tottuneesti siemaisee *deminsä* ja heittää puolihuolimattomasti kolikot sinkille.

Paavolainen oli tukehtua croissantiinsa: metro kirskui, Pariisin valtimo sykki; sen veri oli kuumeista ja absintinhuuruista.

Ja kun oltiin nuoria, villejä ja romanttisia, tapahtui Hôtel de Suèdessa välikohtauskin, ainakin niin se myöhemmin kerrottiin. Mika Waltari ilmestyi eräänä aamuna Paavolaisen ovelle. Hänen takaansa ilmestyi Helsingin seurapiirien epämääräinen kuningatar **Minna Craucher** kädessään pistooli ja pullo. Paavolainen peräänty pyjamassaan sängylle. Pullo Craucherin kädessä sisälsi happoa – hän tuhoaisi Paavolaisen kauniit kasvot, jollei saisi rahaa.

Paavolaisen mukaan Pariisin melodia oli silti kevyt ja ilakoiva shimmy:

"Keskellä yötä nautitut sandwichit Selectin tiskin äärellä Montparnassella, Rainbow-cocktailit Rotonden yläbaarissa, neekerit Eiffel-tornissa..." Hän laskettelee paikannimiä ja ranskan sanoja. Näytti siltä, että Olavi oli suurkaupungissa kotonaan, mukana menossa. Kieli ei tuntunut olevan mikään ongelma.

Tosiasiassa hän tunnustaa eräässä yksityiskirjeessään, ettei ole puhunut kenenkään kanssa kahdeksaan päivään, kun ei osaa ranskaa eikä kukaan puhu suomea. On niin vähän rahaakin, hän elää kuin munkki, eikä ole ollut humalassa *kertaakaan!* Hän on aika pettynyt Pariisiin – tai oikeastaan itseensä Pariisissa.

Säveltäjä **Uuno Klami** lähetti Latinalaiskorttelista kirjeitä, joissa kerskui olemattomilla naisseikkailuillaan. Oikeasti hän oli Pariisin suomalaisyhteisön kilteimpiä. Kummasti alkoi Klamiakin kiinnostaa Pariisissa Kalevala.

Runoilija **V. A. Koskenniemeä** taas vähän hirvitti Latinalaiskorttelissa. Hän säikkyi apaasheja ja pultsareita. Ja St-Michelin kulmakuppilassa, keskellä Latinalaiskorttelia, hän kävi äkkiä muistelemaan Oulun talvea, lumen narskuntaa jaaksen alla.

Juhani Aholle taas suurkaupungin kumu toi mieleen korven kohinan.

Myös Waltarin valtasi yksinäisyys. Hän oli pieni poika suuressa maailmassa:

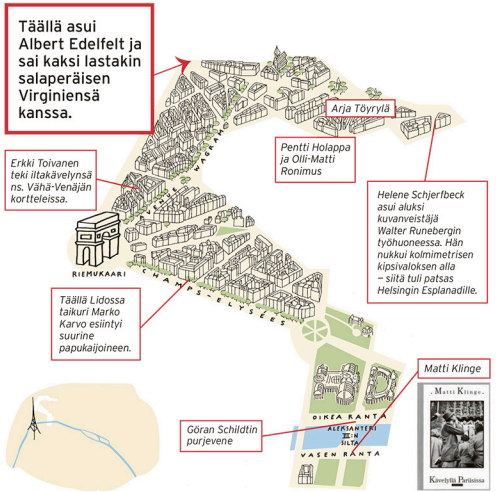

RIEMUKAAREN YMPÄRISTÖÄ

Kannelmäkeläistyttö Ninja Sarasalo saapui valokuvamalliksi 16-vuotiaana.

"Olen niin monena iltayönä istunut kahvilan pöydän ääressä *citron pressétä* imien Pariisin yön kiiltäessä ympärillänі ikävöiden elämää niin sanomattomasti kuin vain nuoruus voi."

Alakulo tarttuu. On jo ilta, suuntaan Latinalaiskorttelin halki takaisin hotelliin.

Minäkin tulin 19-vuotiaana Pariisiin liftillä, niin kuin asiaan kuului. Oli syksy 1973, viivyin täällä seuraavaan kesään. Olin rahaton ja pateettinen, tarkoitus oli yrittää elää kirjailijan elämää. Aluksi opiskelisin Pariisissa, sillä se kuulosti niin hyvältä.

Oikeasti minua riivasi hirveä koti-ikävä, ja Latinalaiskorttelissa kaipasin Lahteen. Illat kirjoitin pitkiä kirjeitä kavereille ja päivät kyttäsin postiljoonia. Kirjeet alkoivat tyylisin: "Istun Floressa, poltan Gauloisea, edessäni lasi roséta." Toivottavasti ne ovat kaikki kadonneet.

En tutustunut ihmisiin. Olin laiha ja huonoryhtinen, tukka ulottui törröttäviin lapaluihin. Talvikengät olivat ratkenneet, kun laahustin Seinen rantoja. Karvaa lähti kuin lassiesta.

Toisaalta yksinäisyys Pariisissa oli hienoa, se oli poseerausta, se kuului asiaan.

Silti talvi oli pitkä ja sateinen, palelin kuin Siperiassa. Siperia opettaa, Pariisi opettaa.

Niin, täytin täällä 20, ja tänä iltana täytän 50.

Amulla reippaasti professori **Matti Klingen** jalanjäljille. Hän asui täällä vuosina 1970–1972 ja on innokas Pariisin flaneeraaja. Kävelyretkillään hän pohtii Proustia, Montesquieuta ja Rousseauta. Suurkaupungin kadulla näkee hänen mukaansa kiinnostavia *jukstapositioita*. (Se tarkoittaa, että näkee samanaikaisesti kaksi asiaa.)

"Ihmiseen piintyy tapoja", Klinge kirjoittaa promenadeistaan Quai d'Orsaylla. "Joka kerta olen aina pysähtynyt katsomaan Aristide Briandin patsasta."

Minä pysähdyn siinä myös. Olenkin tullut aika vauhtia pitkin Seinen rantaa. Ajatelin näet tehdä Klingen kävelyretken reitin hölkäten.

Klinge kutsuu hölkkääjiä *joggaajiksi*.

Hölkkään yli Aleksanteri III:n sillan, se on uljainta Pariisia. "Kaunis kuin hitto!" luonnehti kirjeessään sitä *Putkinotkon* luoja **Joel Lehtonen.** Kyllä kirjailijoilla on sana hallussa.

Sillan vieressä oli 1948 purjealus Daphnen laituripaikka. Se oli **Göran Schildtin** vene, jolla hän ja hänen vaimonsa **Mona** sekä gasti **Georg Henrik von Wright** purjehtivat Italiaan pitkin Seineä ja Rhônea. Sota oli vasta päättynyt, raunioita ja tuhottuja hyökkäysvaunuja näkyi Seinen varsilla. Se oli unelmamatka: oli rauha, oli purjevene ja sillä paikka sellaisessa satamassa keskellä Pariisia. Schildt ja von Wright äityivät jopa hieman hassuttelemaan.

Suomen lähetystö on aina sijainnut näillä seuduin. Siellä oli töissä 1920-luvulla neiti **Astrid Jäppinen**. Nuori Waltari rakastui häneen suin päin.

Jossain porttikäytävässä kyllä pussailtiin, mutta nuori kirjailijanalku ei saanut oikein vastakaikua. Waltari sijoitti ihastuksensa *Suureen illusioniin*.

Tämä hieman Waltaria vanhempi hurmaava pariisinsuomalainen neito oli kiinnostunut ihan muista miehistä. Hän meni naimisiin Ecole Militairen kasvatin **V. A. M. Karikosken** kanssa ja heille syntyi tytär, josta tuli sittemmin Eeva Lennon.

Tuolla on Place de la Concorde, jolle astuessaan professori Klinge kirjoittaa kuulevansa korvissaan Mozartin *Requiemin* loppukuoron. Minä taas ajattelen **Mauri Pekkarista**. Hän ja kansanedustaja **Markus Aaltonen** istuivat kauhusta huudahdellen tässä kymmenkaistaisessa liikennekarusellissa Helena Petäistön auton takapenkillä.

Nyt ollaan oikealla rannalla, joka oli aikaisemmin aivan eri maailmaa kuin vasen. Täällä on vaurasta ja porvarillista. Haluan nähdä, missä valokuvamalli **Arja Töyrylä** asui, kun hän oli täällä rikkaissa naimisissa. Töyrylä oli menestyneimpiä suomalaismalleja, valokuvaaja Helmut Newtonin lemmikki: viileän seksikäs ja mutruhuulinen. Hänen kuvansa oli lehtien kansissa, metrossa, katumainoksissa.

Ensimmäinen mallityttö oli **Birgitta Ara**, joka saapui Pariisiin teatterikouluun 1955 ja elätti itsensä niukin naukin mannekiinina, sitten valokuvamallina ja päätyi myös elokuvasiin. Tuleva kuvanveistäjä Ara maalasi öisin tauluja.

Näihin Pariisin parhaisiin kortteleihin päätyivät sitten 1970-luvulla huippumallit Arja Töyrylä ja **Pia-Sofia Kiukkonen**, jälkimmäinen avioitui ranskalaisten jumaloiman laulajan Claude Françoisin kanssa.

Seitsen- ja kahdeksankymmenluvun Pariisiin virtasi teini-ikäisten suomalaismallien vuo. He olivat vaaleita, raikkaita, vähän eksoottisia. Töyrylän ja Kiukkosen ohella menestyneimpiä olivat **Anne-Marie Kerttula, Eeva Ketola, Tarja Räsänen**. Tytöt saapuivat Pariisiin hyvin nuorena, äkkiä oli kaikkea: yökerhoja, sampanjaa, kuuluisuuksia. Nuorille, kauniille naisille Pariisi tarjoaa mitä vain.

Aki Kaurismäen Boheemielämää kuvattiin pääosin Malakoffin esikaupungissa.

Lopulta kaikki palasivat Suomeen. Joillekin kävi Pariisissa huonosti, joja hyvin huonosti, joillekin hyvin. Kuuluisimmista nimistä vain Tarja Räsänen eli **Tarja Terrail** jäi Pariisiin. Hän on naimisissa Tour d'Argentin omistajan kanssa, ravintola on yksi maailman kuuluisimmista.

Ajat muuttuivat. Vapautuneesta Itä-Euroopasta tulvi uutta, kiinnostavaa materiaalia mallimarkkinoille, eikä Pariisi enää ollut mallimaailman keskus. Viime vuosien Pariisin-kävijöitä on **Ninja Sarasalo**. Hän oli tumma ja vinosilmäinen, ei mikään kaurahiutaletyttö. Sarasalo tuli tänne 16-vuotiaana, hän oli kotoisin Helsingin Kannelmäestä, puhe vilisi vittuja. Yhtäkkiä tämä lähiölolita latki samppanjaa oikean rannan yökerhoissa.

Tämä on siistiä, valoisaa Pariisia. Leveillä kaduilla on vähän nähtävää, täällä asiat tapahtuvat seinien sisällä, musliniverhojen takana, kuten on tapana sanoa.

Hassua, että Monceau-puiston tuolle puolelle rue Monceaulle asettuivat kirjailija **Pentti Holappa** ja **Olli-Matti Ronimus** 1961. Heitä on vaikea pitää poroporvareina, kaikkea muuta, olivat julkisesti homoparikin.

Moni piti heidän lähtöään Suomesta maanpakona, mutta Holappa kiistää sen.

"Me elimme porvarillista elämää", Holappa kertoo. Henkisesti he kuitenkin olivat vasemmalla rannalla, 60-luvun vasemman rannan teatereissa ja kahviloissa.

Nykyisin pitkin samaa rue Monceauta kulkee työmatkaansa taikuri **Marko Karvo.** Hänen työpaikkansa on Lidossa. Kuuden vuoden ajan hänellä on ollut show'nsa, jossa esiintyy suuria papukaijoja. Joka esityksessä hän repii palasiksi Helsingin Sanomat – ja taikoo sen taas ehjäksi.

Äkkiä olen kuulevinani tutun radioääneen: **Erkki Toivanen**, hänkin vanha pariisilainen, ja samassa tunnen oloni kiusalliseksi hikisenä ja tuulipukuisena. Olen joutunut Toivasen iltakävelymaastoon, Pariisin vanhaan venäläiskortteliin. Näitä kortteleita hän on kiehtovasti kuvannut radiosarjassaan. Täällä Riemukaaren takana kaikki oli kerran venäläistä: kaupat, lääkärit, ravintolat, hotellit; oli lehti, kirkko ja kirjapaino. Pariisin taksikuskeista monet olivat venäläisiä. Joukossa oli kenraaleja, amiraaleja, pari ruhtinastakin.

Ilman Toivasta korttelin venäläistä menneisyyttä ei enää huomaisi mistään – jaa, tuossa on sentään *Boucherie de la Néva* – Nevan Liha.

Saavun rue Nolletille numeroon 81 ja soitan kännykällä kirjailija **Sinikka Nopolalle** Lauttasaareen. Tämä on hänen vanha au pair -paikkansa. Näin se käy nykyisin, siihen aikaan kirje Suomeen kulki neljä päivää.

Missä täällä on se *boulangerie*, kysyn. Nopola on kertonut, kuinka hän aluksi osti päivittäin kioskista *Le Monden*, sillä hän oli päättänyt tulla kansainväliseksi intellektuelliksi. Vähitellen pyrkimys hiipui, *Le Monde* jäi, ja hän osti sen sijaan joka päivä leipäkaupasta leivoksen.

Elina Salo on vihainen. Olen jäänyt haikailemaan kaduille ja myöhästynyt tapaamisesta, joka oli niin vaikea järjestää.

Olen tietysti kauhean pahoillani. Samalla minusta kuitenkin tuntuu siltä, että minua moittii pikku Myy.

Meillä on tapaaminen pienessä kahvilassa Montmartren hautausmaan kupeessa. Täällä filmattiin Aki Kaurismäen *Boheemielämän* korttipelikohtaus.

Elokuvassa oli taiteilijoita ja jaloja köyhiä Kaurismäen romanttisessa mielikuvitus-Pariisissa, "jonne maailman taiteilijat tulivat kuin kotiin". Suomalaiset näyttelijät puhuivat kömpelöä ranskaa, mutta ranskalaisetkin olivat ihastuneita. *Le Monde* kirjoitti, että elokuva oli täynnä hellää kauneutta ja kaunis kuin Brassensin *chanson*.

Istumme aurinkoon Place de Clichylle, ja Elina Salo alkaa leppyä. Tässä jossakin lähellä on hänen Pariisin-piilopirttinsä, mutta en utele sen tarkemmin. Hauska ajatella häntä piiloutumassa Pariisiin.

"Mutta kesät olen Suomessa, herranjumala. Tulen aina syyskuussa tänne ja lähden keväällä."

"Talvella ei töitä, ei!"

Talvisin hän istuu Pariisissa elokuvissa, aivan kuin 1950-luvulla kesäisin. Välillä näyttelijällä oli kiireisiä vuosikymmeniä.

"Nyt haluan nähdä ne filmit, jotka jäivät silloin näkemättä."

On aika jatkaa matkaa. Ollaan paheellisella Pigallella, joka on kiihottanut suomalaisten mieliä jo toistasataa vuotta; cancan on soinut, ilma on ollut hiestä ja hajuvedestä paksua. Ohitan Moulin Rougen, jossa Juhani Ahon *Yksin*-romaanin pettynyt ja yksinäinen päähenkilö heilui jouluaattona 1889 ja yöpyi pariisilaisen prostituoidun luona. Suomi kuohui, kirjasta tuli valtiopäiväkysely.

Onhan Pariisi sentään rakkauden ja lihallisen lemmen pääkaupunki. Miten se Mika Waltarin sanoihin tehty laulu meni kään... *Minä olin niin nuori ja kiihkeä.*

Sen jossa päähenkilö tuijotti *yöhön räikeään käsin, kasvoin palavin*, ja jossa *yön huuma sai minut vapisemaan niin että lähähtin.*

Se laulu on juuri näiltä kaduilta. Tänne hänet kuljettivat askeleet yksinäisenä iltana, kun *olin niin kipeän nuori ja yksinäinen.*

Maalatut silmät kiilsivät bulevardeilla, punaiset lyhdyt loistivat, ja viulut ja saksofonit soi. *Boulevardien liekkimerta kadun asfalttipinta joi.*

Ja niinhän siinä kävi, että *kipein ihanin nuoruuteni* katosi pimeään hotellin porraskäytävään.

Niin kävi myös tuttavalleni **Jaakolle**, joka törmäsi tänne suoraa päätä Gare du Nordilta. Hän oli ostanut interrail-lipun ja matkustanut kutakuinkin suoraan Pariisiin. Pienellä savolaisella paikkakunnalla ei ollut millään onnistunut.

"Se kysyi ikää, säälinsekaisesti."

Jaakko pyysi vielä alennusta ja sai. Oli sentään rinkan ottanut selästään. ➤

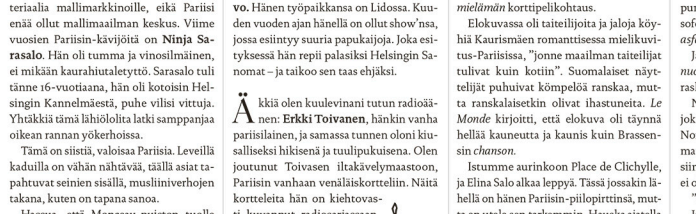

MONTMARTRE JA PIGALLE

Kahden suomalaismiehen yhteinen Pariisi-tarina on vielä syytä kertoa, koska siitä voi oppia jotain. Toinen miehistä oli **Pekka Matilainen**, joka vielä vähän aikaa sitten oli Yliopisto-lehden päätoimittaja. Matilainen oli ollut juovuksissa koko 1970-luvun: haimatulehdus, maksatulehdus, epilepsia, juoppohulluuskohtauksia. Sitten hän lopetti juomisen, se onnistui, mutta hän sai syövän ja hänet leikattiin kahdesti.

Vuonna 1981 hän päätti muuttaa Pariisiin.

"Halusin muuttua pariisilaiseksi, myös ajatusmaailmaltani."

Se oli ollut hänen haaveensa sen jälkeen, kun hän vuonna 1965 oli 19-vuotiaana liftannut Pariisiin. Nyt hän oli 35-vuotias. Hän aloitti kaiken alusta, Pariisissa.

Matilainen majaili missä sattui: kymmenissä hotellimurjuissa, alivuokralaisena lähiössä, nukkui välillä jopa metron tuuletusrittilällä. Pariisi oli kylmä ja märkä, ankara paikka.

Kolmen vuoden aikana syntyi käsikirjoitus. "Tietenkin", Matilainen sanoo ironisesti. Se ei saanut armoa tekijänsä silmissä.

"Ymmärsin, etten tiedä tarpeeksi."

Pariisissa hän tutustui nuoreen suomalaiseen, joka ei suhtautunut yhtä kriittisesti kirjoittamiseensa. **Harri Sirola** oli saapunut valloittamaan Pariisia. Hän oli kirjoittanut Suomessa abivuoden naisseikkailuista kertovan kirjan *Abiturientti*, josta oli tehty elokuvakin. Sirolalla oli suuren runoilijan elkeet, mutta ei tuotantoa.

Hän asettui syksyllä 1982 asuntoproomuun Austerlitzin aseman viereen. Kaikki näytti hyvältä Suomesta katsoen. Hän oli kaunis mies, jota naiset ja lehdet palvoivat. Hän käytti lierihattua.

"Se aikoi uudistaa länsimaisen kirjallisuuden, vaikka ei tuntenut edes tärkeimpiä nimeltä", Matilainen tuhahtaa. 35-vuotias Matilainen oli Kallion kasvatti ja saanut potkut koulusta, 24-vuotias Sirola tuli varakkaasta eiralaisperheestä ja SYK:sta.

Erilaisista taustoistaan huolimatta miehet liikkuivat yhdessä.

Sirola aloitti Pariisissa romaaninsa *Anna palaa*. Siitä tuli perin puhtee tettinen tarina, jossa ajetaan moottoripyörällä ympäri Eurooppaa jumalainen kreikkalainen mulattityttö Anna takaistuimella, rokki soi ja saadaan järisyttävä orgasmeja.

Sirola oli aito Tulenkantaja 50 vuotta myöhässä, otti Waltarinsa vielä vakavasti.

Kesällä 1983 Sirola palasi Suomeen. Matilainen tuli seuraavana vuonna perässä ja muutti maalle.

"Suoraan maanviljelijä Makkosen vintille Sääminkiin, lähelle Savonlinna . Soutelin järvellä ja aloin lukea latinaa ja kreikkaa."

Se oli Pariisin opetus. Lähes nelikymppinen mies suoritti Suomessa peruskoulun loppuun, sitten ylioppilas- ja maisterintutkinnon ja pääsi töihin klassillisen filologian laitokseen.

Sirolan aika ei riittänyt oppimiseen, hän sairastui masennukseen ja kuoli pari vuotta sitten.

Tuossa on Café de la Paix, jossa kenraali Mannerheim 1919 istui aina kello 12–12.30 juomassa lasin viiniä ja lukemassa sanomalehden. Myös Akseli Gallen-Kallela istuskeli samassa paikassa, ja *Suuren illusionin* päähenkilö poikkeaa sellä ihmettelemässä neekeriä. Ravintolan omistavaa hotellia johtaa nykyisin suomalainen **Sebastian Björkstén**.

Ja tuolla on Maxim, jonka edessä nuori, pyöräilevä Lasse Pöysti oli kuolla kolarissa. Hän päätyi Peugeotin katolle. Mannerheim taas ihastui samassa Maxim kurvikkaaseen näyttelijättäreen **Alla Nazimovaan**. Heidän piti lähteä ensin jatkoille, mutta taksissa Nazimova sanoi kuljettajalle "Hotelli Reginaan". Niin kenraaliamme vietiin.

Ylitän boulevard Poissonnièren, jota pitkin nuori Waltari vaelsi kohtalokkaana iltana verensä vetämänä kohti Pigallen syntejä. Toinen nuori mies, **Jori Hulkkonen**, saapui tälle bulevardille Kemistä, Veitsiluodon paperitehtaan katveesta, ahtojään ja murtajien kaupungista. Rex-klubilla hän villitsi pariisilaisyleisön tietokonemusiikillaan, ja sen jälkeen häntä on viety ympäri maailmaa.

Ohi Pompidou-keskuksen, jonka uunmenissa **Kaija Saariaho** tuotti tietokoneilla lumoavia ääniään. Tuossa taas ensimmäinen seksitähtemme **Sirpa Salo-Lane** piti filmiuransa jälkeen neuleputiikkia.

Täällä Maraisin kaupunginosassa asui vielä viime syksynä lapsiperhe: **Johanna Pönniö** ja **Aki Pyysing** pikku poikansa kanssa. Lapsenhoitovuorot piti järjestää niin, että isä ja äiti pääsivät vuorollaan töihin kasinolle. He ovat näet pokeriammattilaisia.

Pieni sivukatu, Rue de Braque, ja rauhaisa sisäpiha. Täällä, sivistyneessä hiljaisuudessa keskellä Pariisia, professori **J. P. Roos** löysi Kalle Päätalon kesällä 1987. Kirja oli *Pyynikin rinteessä*, ja se kertoo sodanjälkeisestä Tampereesta, rakennustyömaista, pula-ajasta, ihmisistä, jotka panivat Suomen taas pyörimään.

Niin täällä tuntuu monelle käyvän. Kulta-ajan taiteilijat alkoivat haaveilla Karjalasta. Käsitykset suomalaisesta maisemasta ja Suomen kansasta muotoutuivat

SEPPO TAMMINEN

Kadunmies Juha Tanttu viimeistä kertaa Pariisissa 1997.

Ranskasta saatujen vaikutteiden alaisina, kirjoittaa Matti Klinge. Hassua kyllä, mutta Pariisin ympäristön vähät metsät ja järvet saivat suomalaiset huomaamaan oman maisemansa.

Juhani Aho kuuli bulevardien kohinassa korpien huokauksen, metron suuaukko imi kuin kosken nieluun. Hän kirjoitti täällä herkimmän luontolastunsa, joka on nimeltään *Kosteikko, kukkula, saari*. Lopulta jopa *boulangerien* patonkipinot toivat hänen mieleensä kotiseudun valkeat koivuhalot.

Minullekin kävi vähän samalla tavalla. Löysin sinä 70-luvun talvena Pohjoismaisen kirjaston, ja kohta kahlasin Lootukorven suota, rahkasammal maiskahteli ja kurjet huusivat, jouduin Pispalaan ja Pentinkulmelle, vaikka minun piti olla matkalla Place de Clichylle.

Illalla tapaan 2000-luvun suomalaisopiskelijan. **Salme Salokannel** on ollut täällä neljä vuotta.

"Hiiriä ja hometta", hän tiivistää asumisolot. Ja ennen kaikkea byrokratiaa. Asunnot ovat hyvin kalliita, pieniä ja kehnoja. Usein yhteisvessa, ei omaa suihkua. Vuokralainen tarvitsee paljon ennakkoa ja suosittelijan, ranskankieliset todisteet maksukyvystään.

"Ikea on vain haave. Hyvä, jos on keskuslämmitys. Monella on sähkölämmittimiä ja virkkuukokku sähkömittarissa hidastamassa."

Hän asuu poikaystävänsä kanssa yksiössä Stalingradissa. Aivan, Stalingradissa, nimi vastaa aika hyvin paikkaa, varsinkin jos erehtyy lähtemään väärään suuntaan. Pariisi on täällä nuhjuinen ja epämääräinen, kaduilla ei ole iltaisin turvallista, vaalea nainen saa koko ajan huutoja perässä. Silti Saint-Martinin kanavan rannat ovat nykyisin nuorten ja opiskelijoiden suosiossa.

Suomalaisopiskelijoita on nykyisin paljon, ainakin kaksisataa, Pariisiin on nykyisin helppo päästä opiskelijavaihdossa, mutta siihen helppous loppuu. Mikään ei järjesty puhelinsoitolla tai netissä. Kieltä pitää puhua nopeasti, täällä ei odotella.

Pariisissa on loputtomasti vaihtoehtoja, Salokannel pohtii kaupungin hyviä puolia. Mutta lisää, että olisi valmis luopumaan osasta klubeja, leffateatereita ja ravintoloita, jos elämä olisi muuten helpompaa.

Hän on ryhtynyt haaveilemaan ehkä jostain toisesta ranskalaisesta kaupungista, jossa olisi samoja hyviä puolia

"Välistä iskee taistelutahto: tästä kaupungista on saatava vielä jotain irti, muuten tuntuisi, että luovutan."

Stalingrad on Pariisin pohjoisosassa. Salmelle ei enää vasenta rantaa olekaan, keskustaan ei ehdi oikein koskaan. Se Pariisi on kaukana.

Sorsat lähtivät Pariisista 1965. Käyn vielä katsomassa heidän kymmenkerroksista kotitaloaan Boulogne-Billancourtissa. Maisema on muuttunut niistä ajoista. Moottoritie peittää Seinen, mutta talon eteen on yllättäen kasvanut pitkäriippainen koivu. Aivan kuin se olisi jäänyt Sorsilta siihen kasvamaan.

Pariisi on kliseiden kaupunki, tänne palataan etsimään samoja asioita, tarkistamaan, että kaikki on niin kuin joskus ensimmäisellä matkalla, silloin kun oli nuori, "kipeän nuori". Samat kahvilat, samat astiat, kyltit; ja vaikka kännykät laulavatkin, ovat äänet ja tuoksut kutakuinkin ennallaan. Ravintolanpitäjä kirjoittaa edelleen liidulla ruokalistan, ja käsialakin on sama.

Turhaan yritän etsiä Pariisista Juha Tantun kantapaikkoja. Ei hänellä ollut sellaisia, hän oli aina liikkeellä etsimässä uusia, Kadunmies.

Tanttu tuli Pariisiin viimeisen kerran 1997. Hän tiesi kuolevansa kohta. Viimeiselle matkalleen hän oli hakuttellut taiteilijaystävänsä **Seppo Tammisen**, joka ei ollut koskaan käynyt Pariisissa. Sattumoisin he asettituivat samaan pieneen hotelliin, josta olen näitä retkiäni nyt tehnyt.

Matka oli alkanut railakkaasti.

"Juotiin konjakkia jo lentokoneessa ja ensimmäiseksi mentiin syömään Montparnasselle."

Hotellissa uhottiin, kuinka lähdetään vielä kaupungille, käydään Pigallella.

Ulkona satoi räntää. Miehet vilkaisivat peiliin: kaksi harmaata päätä.

"Päätettiin ottaa lisää konjakkia. Ja jäätiin hotelliin kirjoittamaan joulukortteja." ■